

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra práva

Teze diplomové práce

Vybraná problematika spojená s otázkami měny ČR

Hana Špráchalová

© 2016 ČZU v Praze

Souhrn

Tato diplomová práce se zabývá vybranou problematikou spojenou s otázkami měny v České republice. Pro porozumění podstaty problému je důležité definovat pojmy spjaté s touto problematikou. Obsahem práce jsou základní informace o peněžích, jejich formách a ochranných prvcích, platebních kartách a jejich bezpečnostních prvcích a to především z důvodu preventivního opatření, které má každý správce měny v rámci své působnosti vykonávat. V diplomové práci jsou vysvětlovány rozdíly mezi paděláním a pozměňováním peněz a jejich způsoby padělání, aby nedocházelo k dalšímu šíření a padělek byl stáhnut z peněžního oběhu. Diplomová práce také objasňuje způsoby a druhy podvodů uskutečněných na platebních prostředcích. Dále je statisticky porovnáváno množství zadržených padělaných a pozměněných peněz Policií ČR a v oběhu v letech 2011 – 2014. Na závěr jsou pomocí dotazníkového šetření získány informace o zkušenostech a informovanosti občanů města Trutnov s padělanými, pozměněnými penězi, platebními kartami, jejich bezpečné zacházení a řešení možných situací spjatých s touto problematikou.

Klíčová slova

měna, padělek, bankovka, platební karta, bezhotovostní platební styk, trestní právo, nelegálnost, protiprávnost

Cíl práce

Prvotním záměrem diplomové práce je přiblížit pojmy na základě studia literatury, dalších odborných pramenů a dostupných materiálů spjatých s tématem pro porozumění podstaty problémům spojeným s otázkami měny v ČR. Součástí práce je i zpřehlednění historického vývoje, významu peněz a jejich ochranných prvků. Jelikož v případech důvodného podezření na nezákonné reprodukování jakéhokoliv platidla má každý občan právo toto platidlo odmítnout, ale i v případech kdy takové platidlo obdrží je pachatelem poškozen a musí dodržet veškeré zákonné postupy, aby takové platidlo bylo zadrženo a stáhnuto z peněžního oběhu.

Dalším záměrem diplomové práce je objasnění problematiky platebních karet, jejich rozdělení a zpřehlednění jejich bezpečnostních prvků. Prověřování a vyšetřování trestných činů proti měně v České republice, přiblížení podvodů spojených s využíváním

platebních karet. Jelikož se v dnešní době velice rozšířilo využívat platební karty jako pohodlný přístup k finančním prostředkům na bankovních i nebankovních účtech, nejen platbou u obchodníků, výběrem hotovosti z bankomatu na jakémkoliv místě, ale i platbami přes internet. Vzrůstem využívání těchto moderních technik, mají pachatelé větší příležitost páchat podvody k možnému zneužití platebních karet.

Dále zmapování a vyhodnocení výskytu padělaných a pozměněných peněz v časovém období od roku 2011 do roku 2014. Zhodnocení otázek zda počet zadržených padělaných či pozměněných peněz má klesající nebo stoupající tendenci, o jak kvalitní padělky se jedná, zda je snadné je rozeznat od originálu.

Pomocí dotazníkového šetření zhodnocení zkušeností občanů města Trutnov s danou problematikou, kdy samotným cílem průzkumu je zjištění ve skupině náhodně vybraných respondentů, zda se setkali s padělanými nebo pozměněnými penězi či někdo v jejich okolí, míru znalostí následného postupování při obdržení padělaných či pozměněných peněz, zda využívají platební karty, míru vědomostí s jejich bezpečným zacházením a znalosti právních pramenů upravujících tyto oblasti.

Metodika práce

První část diplomové práce je zaměřena na analýzu dokumentů, tedy studium písemností, zákonů a konzultace na odborné úrovni s finanční organizací. Sběr dat byl převážně čerpán z odborné literatury vztahující se k dané problematice, právních předpisů, odborných článků a internetových odkazů.

Druhá část práce je zaměřena na porovnávání dat výskytu padělaných a pozměněných peněz v letech 2011 až 2014. Na jejich základě je provedeno statistické porovnání údajů a kvantitativní vyhodnocení zjištěných výsledků. Data jsou získána z tiskových zpráv z České národní banky.

Poslední část práce je zaměřena na osobní šetření, které bylo uskutečněno ve městě Trutnov v rozmezí měsíců listopad a prosince roku 2015. Bylo osloveno 200 občanů a pomocí dotazníkového šetření byla sbírána data, která jsou dále vyhodnocena pomocí matematicko statistických výpočtů. Ke každé otázce je zpracován dílčí graf odpovídající zjištěným údajům a na závěr jsou všechny údaje, tedy zjištěné skutečnosti vyhodnoceny.

Obsah práce

V diplomové práci je nejprve popisován vznik, vývoj peněz a jejich funkce, mohou sloužit jako prostředek směny, zúčtovací jednotky a měřítko cen nebo jako uchovatel hodnoty. Dále formy peněz, tedy bankovky, státovky, mince, platební karty a jejich způsob rozlišení podle zúčtování a podle způsobu provedení.

V další části jsou popsány ochranné prvky českých bankovek, přičemž je použito několik odlišných způsobů ochrany a zároveň jsou objasněny způsoby jejich padělání. Specifické složení papíru, tedy ochranné prvky vložené do bankovního papíru tj. ochranná vlákna, ochranný proužek s mikrotextem, vodoznak. Zároveň jsou popsány bezpečnostní prvky u platebních karet tj. číslo platební karty, magnetický proužek, čip, pin, podpisový proužek, hologram, ultrafialové chranné prvky, kód karty.

Obsahem práce je identifikace pojmů padělané a pozměněné peníze, objasnění kategorií zdařilosti padělků tj. velmi nebezpečný padělek, nebezpečný padělek, zdařilý padělek, méně zdařilý padělek a neumělý padělek. Vydávání padělaných či pozměněných peněz místo originálu za účelem obohacení, kdy se jedná o nelegální činnost, nezákonné reprodukování platidel a s tím je spojena případná trestní odpovědnost tohoto protiprávního jednání.

Součástí práce je i objasnění trestných činů proti platebním prostředkům, jejich možné způsoby podvodů jako je skimming, libanonská smyčka, phishing aj.

V další kapitole je objasněna funkce České národní banky a Evropské centrální banky, způsob nakládání s podezřelými bankovkami a mincemi, ověřování pravosti bankovek a mincí a správní delikty spojené s touto problematikou.

Další část práce je zaměřena na porovnávání dat výskytu padělaných a pozměněných peněz v letech 2011 až 2014. Na jejich základě je provedeno statistické porovnání údajů a kvantitativní vyhodnocení zjištěných výsledků. Data jsou získána z tiskových zpráv z České národní banky.

V poslední části bylo provedeno dotazníkové šetření se zaměřením na vlastní zkušenosti respondentů s padělanými a pozměněnými penězi, s jejich odhalením a s tímto spojené řešení situací. Dotazník byl rozdán 200 náhodně vybraným spoluobčanům města Trutnov a z toho jich bylo vráceno 181. Zhodnocení průzkumu potvrdilo, že 99% dotázaných nikdy neobdrželo padělané či pozměněné peníze, 45% nedokáže určit jednoznačný rozdíl mezi padělanou a pozměněnou měnou a i přes velmi malou znalost

právní úpravy v této oblasti 143 respondentů (79%) zná ochranné prvky českých bankovek, 78 % dotázaných vlastní platební kartu a u 99% nikdy nedošlo k jejímu zneužití.

Závěr

Padělání a pozměňování peněz je velmi závažným zásahem do ekonomiky každého státu, je tedy důležité věnovat této problematice zvýšenou pozornost. Každým technickým a technologickým vývojem výrazně přispíváme k možné výrobě dokonalejších padělků a pachatelé mají příležitost těchto technologií zneužívat. Ať už se jedná o popisky a návody na internetových stránkách nebo dokonalejší tiskárny a jiné spjaté vymoženosti, stále tím zjednodušujeme a umožňujeme páchat trestnou činnost v této oblasti. V této době je stejně nezanedbatelným rizikovým faktorem sociální a ekonomická situace celé společnosti. Z těchto důvodů je nezbytné nezanedbat vývoj ochrany peněz jak z pohledu ochranných prvků na bankovkách, tak i z pohledu možných technických prostředků k snazšímu odhalení nelegální měny či přímo konkrétnímu proškolení zaměstnanců v bankách, státních institucích či všeobecně lidí co běžně pracují s penězi.

Platební karty jsou v dnešní době a rychlém vývoji z mého pohledu relativně bezpečná a fungující služba, kdy je možné se ke svým finančním prostředkům dostat téměř z celého světa. Přesto je tu stále riziko jejich podvodných zneužití, ale kde v této době můžeme říci, že jsou naše finance zcela bezpečně uloženy? Platební karty je možné pojistit proti zneužití, kdy banka uhradí škodu, která byla způsobena, nelze ale nikdy vyloučit stoprocentně riziko, ani při dodržování všech bezpečnostních pokynů, jelikož platební karta může být zneužita pomocí jiné části systému.

Porovnáním statistických údajů zadržených padělaných či pozměněných peněz v oběhu nebo policií byl zjištěn velký pokles od roku 2011 až do roku 2013, ale v roce 2014 je, zaznamenám menší nárůst, přičemž je to stále polovina zadržených padělků oproti roku 2011. Teď je otázkou, zda nebude počet zadržených padělků stále stoupat a zda je to z důvodu lepší technologie sloužící k odhalení padělků či je v oběhu více padělaných, pozměněných peněz. Každopádně by se měla technologie ochrany peněz stále vyvíjet, aby se nejednalo jen o pár ochranných prvků, které padělatelé nedokážou napodobit, ale padělek byl vždy okamžitě odhalen a stáhnut z peněžního oběhu. Například samotný bankovní papír je velmi kvalitní bezpečnostní prvek, který má složitý proces výroby za silně bezpečnostních podmínek a je zcela nemožné ho padělat. Pokud bude docházet k dodržování bezpečnostních podmínek společně s vývojem ochranných prvků je možné

docílit poklesu výroby padělků v dalších letech, jelikož to nebude pro padělatele z pohledu rizika rychlého odhalení zajímavé.

V průzkumu této problematiky s náhodným výběrem občanů města Trutnov bylo zjištěno, že 99 procent lidí neobdrželo nikdy padělané nebo pozměněné peníze a ve stejném procentu nebyla dotázaným lidem ani jejich blízkým zneužita platební karta. Může to být jeden z možných důvodů proč je tato problematika pro lidi celkem nevýznamná, neboť se jich to konkrétně netýká, pouze 25 procent lidí má nějaké povědomí o právní úpravě v problematice padělání, pozměňování peněz a 11 procent lidí v problematice padělání platebních karet. Kdyby bylo docíleno větší informovanosti a zájmu občanů o danou problematiku mohl by to být jeden z kroků, který by vedl ke snížení trestné činnosti v této oblasti.

Seznam použitých zdrojů

Publikace

SURGA, L. *České bankovky a mince 1993-2012*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství JEROME s.r.o., 2012. 245 s. ISBN 978-80-903266-9-9.

MUDr. PETRÁŇ, Z., PhDr. RADOMĚRSKÝ, P. Csc. *Encyklopedie české numismatiky*. 1.vyd. Praha; Libri, 1996. 349s. ISBN 80-85983-09-5.

Doc. Ing KOŠTĚKOVÁ, V. CSc. *Peníze, finanční trhy a banky*. Katedra ekonomie a práva, vysoká škola hotelová v Praze 8. Praha 2006. ISBN 80 – 86578-07-0.

Bankovky a mince, vyd. Česká národní banka v roce 2011. 16s.

STANĚK, J., *Peníze v českých zemích*. Praha;P. A.S, 1995. 240 s. ISBN 80-9001893-1-8.

BROŽ, J., HRADECKÝ, M. *Platební prostředky jejich ochrana a padělání*. 1. vyd. Praha: Tiskárna MV p.o.2008. ISBN 80-7312-055-0

Vlastní zápisy z certifikace na falzifikáty v České národní bance

PEKÁREK, J. *Poznáte padělek bankovky?* 1. vyd. Praha: Nakladatelství Pragoeduca, 2000. 78 s. ISBN 80-85856-84-0

INNES B, *Falza a padělky*, Euromedia Group, k. s. Praha 2006. 256s.ISBN 80-242-1706-6

JUŘÍK, P. *Platební karty: velká encyklopedie*, 1. vyd. Praha Grada, 2006, 296 s. ISBN 80-247-1381-0

JUŘÍK, P. *Encyklopedie platebních karet: historie*, 1. vyd. Praha: Grada, 2003, 312 s. ISBN 80-247-0685-7

BERAN, J., DOLETALOVÁ, D., STMADEL, D., ŠTĚPÁNOVA, A., *Zákon o platební styku*, 1. vyd. Praha : C.H. Beck, 2011, ISBN 978-80-7400-369-1

Právní literatura

Judikatura, rozsudek VS v Olomouci ze dne 30. 10. 1997, sp. Zn. 1 To 187/97 (SR 1/1998 s. 14)

Judikatura, rozsudek VS v Olomouci ze dne 15. 11. 2001, sp. zn 1 To 96/2001 (SR 5/2002 s. 183)

Judikatura, rozsudek NS ze dne 2. 11. 1966, sp. zn. 6 Tz 54/66 (R 5/1967)

Zákon č. 21/1992 Sb., o bankách, § 1 odst.3 písm.d

Zákon č. 136/2011 Sb., o oběhu bankovek a mincí a o změně zákona o ČNB

Internetové zdroje

Peníze [online]. Wikipedia., [cit.2016-01-15]. Dostupné na:

<http://cs.wikipedia.org/wiki/Peníze?veaction=edit#V.C5.A1eobecn.C3.BD_prost.C5.99edek_sm.C4.9Bny>

Koruna česká[online]. Wikipedia., [cit.2016-01-05]. Dostupné na:

<http://cs.wikipedia.org/wiki/Koruna_česká#Pam.C4.9Btn.C3.AD_mince>

Ochranné prvky[online]. ČNB., [cit.2015 -12 -01]. Dostupné na:

<http://www.cnb.cz/cs/platidla/ochranne_prvky/ochranne_prvky_1000.html#03>

Identification cards[online].International Organization for Standardization..[cit.2015 -12 -10]. Dostupné na:

<http://www.iso.org/iso/iso_catalogue/catalogue_tc/catalogue_detail.htm?csnumber=39698>

Bank identification number [online].BinDB..[cit.2015 -12 -10]. Dostupné na:

<<https://www.bindb.com/index.html>>

Breaking VISA PIN[online]. L. Padilla [cit. 2015-12-18]. Dostupné na:
<<http://www.gae.ucm.es/~padilla/extrawork/visapvv.html>>

ECB [online]. Evropská centrální banka [cit. 2016-02-06]. Dostupné na:
<<http://www.ecb.europa.eu/ecb/orga/html/index.en.html>>

Kód nebo hodnota verifikace karty[online]. PCI Standard [cit. 2016-01-07]. Dostupné na:
<<http://www.pcistandard.cz/index.php?action=slovník&pojem=33>>

Padělky[online]. ČNB., [cit.2016 -02 -01]. Dostupné na:
<http://www.cnb.cz/cs/platidla/padelky/pad_pozm_bankovy.html>

O ČNB[online]. ČNB., [cit.2015 -12 -01]. Dostupné na: <http://www.cnb.cz/cs/o_cnb/>

ECB a ESCB[online]. ČNB., [cit. 2016-02-08]. Dostupné na:
<http://www.cnb.cz/cs/o_cnb/mezinarodni_vztahy/ecb_escb/>

Boj proti padělání [online]. Evropská centrální banka [cit. 2016-02-06]. Dostupné na:
<<http://www.ecb.int/euro/html/counterfeiting.cs.html>>

Padělky 2015 [online]. ČNB., [cit.2016 -02 -12]. Dostupné na:
<http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/verejnost/pro_media/konference_projevy/vystoupeni_projevy/download/lizal_20150316_tk_padelky.pdf>

Padělky 2014 [online]. ČNB., [cit.2016 -02 -12]. Dostupné na:
<http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/verejnost/pro_media/konference_projevy/vystoupeni_projevy/download/lizal_20140305_tk_padelky.pdf>

Padělky 2013 [online]. ČNB., [cit.2016 -02 -12]. Dostupné na:
<http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/verejnost/pro_media/konference_projevy/vystoupeni_projevy/download/lizal_20130226_tk_padelky.pdf>

Padělky 2012 [online]. ČNB., [cit.2016 -02 -12]. Dostupné na:
<http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/verejnost/pro_media/konference_projevy/vystoupeni_projevy/download/rezabek_20120227_tk_padelky.pdf>